

LBRIS

We know
books

Titlul original: *L'Arte della vita. Il quotidiano nella bellezza*

© 2011, Lipa Edizioni, Roma

© Galxia Gutenberg, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RUPNIK, MARKO-IVAN

Ars vitae. Frumusețea în fiecare zi / Marko Ivan Rupnik – Târgu-Lăpuș:

Galaxia Gutenberg, 2021

ISBN 978-973-141-932-9

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11

Mobil: 0723-377599, 0733 979383

e-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Marco Ivan Rupnik

ARS VITAE

Frumusețea în fiecare zi

Traducere din italiană de
Marina Cristea

Galaxia Gutenberg
2021

Cuprins

1. Educația și formarea	7
Bogoliub	7
Copii și părinți.....	10
Creativitate și viziune	13
Începând cu sfârșitul.....	14
„Piața de aur curat” a Apocalipsei	18
Cei vârstnici.....	21
<i>Vechnaja panjat’</i>	23
Inițierea	25
Viața și sensul ei sunt de la Spiritul Sfânt	26
Viziunea eschaton-ului	29
Divinul și umanul sunt inseparabile	33
Divinul și umanul unite întru libertate	36
Simbolul – unitate a două lumi	38
Ochiul spiritual și unitatea vieții în comuniune	44
Cum să trăim ca minoritate.....	47
Cei tăcuți și neștiuți	51
2. Imaginația	58
Rolul imaginii în viața spirituală	58
Trupul spiritual și imaginația spirituală	63
Realitatea este hrana imaginației.....	67
Imaginația pătimașă.....	71
Pațima.....	73
Sinergia simțurilor	75
Inteligența spirituală	78
Simțurile gemene	79
Curățirea simțurilor	83
3. Locuința omului nou.....	88
De la venin la leacul-medicament.....	88
Veșmântul care se lărgeste	91
Imaginația din perspectiva iubirii.....	94
Despre spațiu și despre locul inimii.....	98

Despre căsătorie	100
Riscurile ideologiei	103
4. Îmbrăcămintea.....	107
Despre haină și cel care o poartă	107
Veșmântul de lumină	108
Candela stinsă	110
Pudoarea	113
Îmbrăcămintea pe potriva trupului.....	115
Nostalgia slavei pierdute	116
În spatele modei	117
Hainele vorbesc	127
Gândirea pe măsura vieții	130
5. Hrana	135
Rugăciunea înainte de masă	135
Pregătirea și servirea mesei	138
Caritatea	144
6. Eșecul	149
Rănilile care dor.....	149
Trecutul și prezentul	155
Rugăciunea de seară	157
7. Convertirea minții la viață.....	161
Rănilile nevindecate.....	161
„Modul nostru de a gândi concordă cu euharistia, iar euharistia confirmă la rândul ei modul nostru de a gândi”	164
Gândirea rațională	166
Inteligența psiho-somatică și inteligența spirituală.....	167
Inteligența spirituală.....	171
Inteligența și lucrarea mâinilor	173
Spațiul sacru	177
Problema valorilor.....	180

I. Educația și formarea

Bogoliub

Era fără vlagă. Totul se învârtea în jurul ei. Încerca să-și recunoască prietenii. Dar cu cât încerca mai mult, cu atât aceștia se mișcau mai repede, râdeau și mai ales, se învârteau în cerc. Îi spuseră ceva strigând. O atinseră, apoi o împinseră. Mai văzu chipul uneia dintre prietenele ei cele mai bune. Râdea mult, părea cuprinsă de agitație. Simți o căldură ușoară. Zgomotul, strigătele, muzica începură să se îndepărteze ca un ecou oribil și supărător. Din tavan începu să curgă, ca laptele care dă în foc, un lichid roz-violaceu care se colora în galben-citron, apoi picura în roșu, verde închis, bleu și portocaliu. Tânăra alunecă încet pe podea. În jurul ei, tinerii continuau să danseze și să se distreze. Mai târziu, plecară lăsând-o întinsă pe o banchetă, în spatele unei mese.

A fost găsită câteva ore mai târziu de femeia de serviciu care intrase în tură. Aceasta chemă ambulanța. Nu știa nici ce s-a întâmplat, nici numele tinerei. „Prietenii ei au lăsat-o aici. Prietenii ei...” repeta tulburată, în timp ce punca telefonul în furcă. Tânăra este preluată de o ambulanță și transportată de urgență, fără a i se cunoaște identitatea, fără să-i pese cui va de ea.

Trebuie să urmeze o cură timp de douăzeci de zile. Nu avu voie să primească vizite de la prieteni, numai câte un sms. După terapie, însă, s-au întâlnit din nou la sfârșit de săptămână, pentru o altă petrecere. Una dintre petrecerile obișnuite din zilele noastre, unde tinerii – chiar foarte tineri – se întâlnesc și beau, mult și de toate... cu muzică agresivă dată

la refuz, plasmă de mari dimensiuni și, pentru unii dintre ei, droguri.

La acestea se gândea Natașa urcând ultima parte a drumului care ducea la mănăstire. Tânăra aceea, pe nume Valentina, locuia aproape de ea. Îi cunoștea părinții, mereu ocupați și preocupați să fie întotdeauna la înălțime în această lume a falselor competiții. În timp ce imaginile i se derulau în minte, în suflet simțea o amărăciune aproape fizică. Era multă zăpadă, iar bucata de drum pe care o mai avea de parcurs era îngustă. Ningea. Călugării așteptau să se oprească de tot pentru a curăța drumul. Adevărul era că abatelui îi plăcea mult când era așa, căci oaspeții se răreau și se putea bucura de tăcerea zăpezii. Mănăstirea «Maica Domnului» era cunoscută ca o oază de înțelepciune și spirit de mare preț, având numeroși vizitatori.

Tănăra femeie parcurse cu pas grăbit ultimii metri care o despărțeau de poartă. Natașa avea un suflet sensibil și blând. Avea darul de a-și face prieteni cu ușurință, încă din copilărie. Oriunde se afla, tinerii sau tinerele de vârsta ei îi făceau confidențe, semn că vedeau în ea o persoană față de care își puteau deschide sufletul. După terminarea studiilor, sub îndrumarea spirituală a părintelui Bogoliub, locuia cu două prietene cu care împărtășea convingerile religioase și modul de viață. Toate trei aveau vocația de a-i ajuta pe cei care căutau credința sau voiau să continue pe această cale. Legaseră prietenii spirituale cu persoane dintre cele mai diferite, cu sobrietate, discreție și fără formalisme.

Natașa era fiica fratelui părintelui Vasilie, călugărul recunoscut în mănăstire ca cel mai fidel și autentic discipol al părintelui Bogoliub. Din fidelitate față de Bogoliub însă, unchiul refuzase mereu să se ocupe de viața spirituală a Natașei, nevoind să amestece preoția cu familia. „Preoția și familia nu trebuie amestecate. Nimeni nu e profet în casa lui.”, spunea mereu Bogoliub. „Câte probleme în Biserică din cauza

rudelor! Multe probleme nerezolvate din cauza unui celibat trăit în mod nepotrivit, a unei comunități inexistente cu frații se repercutează asupra nepoților și asupra rudelor.”

Bogoliub însuși, un om de o înaltă ținută spirituală, spunea că și-ar fi spovedit părinții numai în săptămâna dintre consacrarea sa ca preot și prima liturghie, dar niciodată după. Nu spovedise niciodată alte rude. Din acest motiv, părintele Vasilie, care observase în Natașa o rară originalitate spirituală, evita să discute probleme duhovnicești cu fratele sau cumnata sa și cu atât mai puțin cu Natașa, pe care o îndreptă spre Bogoliub.

Natașa se specializase în neurochirurgie. Avea aproape patruzeci de ani, era zveltă, cu un fizic athletic. La douăzeci de ani era o schioară promițătoare, câștigătoarea câtorva concursuri importante. În perioada de glorie însă, renunțase la tot și se dedicase studiului, spunând că este un timp pentru fiecare lucru, iar timpul pentru sportul de performanță se sfârșise. Mai schia, dar numai de plăcere. Urcușul abrupt spre mănăstire era pentru ea o delectare.

Venea de mulți ani să-l viziteze pe părintele Bogoliub. Uneori pentru spovedanie, alteori pentru a discuta câte ceva sau numai pentru a-i face o scurtă vizită. Bogoliub a ținut mereu la ea, de când era copil. Poate și pentru că avea o slăbiciune pentru sportivi, căci în ciuda vârstei, cerea uneori abatelui permisiunea de a urmări la televizor câte un concurs de schi.

De data aceasta, Natașa mergea la mănăstire pentru a pregăti împreună cu Bogoliub o cărțuție pentru care insistă de mult timp. Până la urmă, bătrânul călugăr consimțise. Abatele nu numai că fusese de acord, dar o și felicitase pe Natașa pentru a fi reușit să-l convingă pe confratele său. Apropiiindu-se de poarta mănăstirii, Natașa se gândea la subiectele ei preferate și totodată, la imaginile brutale ale vieții duse de prea tânăra Valentina și de prietenii ei. Părintele

Bogoliub o întâmpină cu simpatie. Merseră împreună în vorbitorul din aripa pentru oaspeți, a cărui fereastră dădea spre muntele și pădurea din spatele mănăstirii. Peisajul se deschidea pe culmile alpine din apropiere care, acoperite de zăpadă, păreau să li se deschidă ca un evantai în fața ochilor. Lui Bogoliub îi plăcea mult zăpada. Știind că îi plăcea și Natașei, se gândise să aleagă această încăpere. Odată ajunși în vorbitorul bine încălzit încă de dimineață, călugărul deschise ușa de sticlă a balconului. De aici, un podeț acum plin de zăpadă ducea spre grădina mare din spatele mănăstirii. Bogoliub ieși. Natașa îl urmă. Când ajunse în grădină, în mijlocul zăpezii, se opri. Cu o mișcare încetată, de vârstnic, făcu gestul de a-și trage gluga hainei, de o nuanță plăcută de roșu, în contrast cu albul zăpezii. „Dumnezeule sfânt și statornic, care L-ai înviat pe unicul Tău Fiu, Isus Cristos, pe care pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră L-ai trimis din ceruri, ajută-ne să învingem întotdeauna răul”, murmură Bogoliub.

„Căci în veci este mila Ta”, îi răspunse Natașa ca un ecou.

„Tu faci să coboare asupra noastră acești fulgi ușori de zăpadă...”, continuă Bogoliub.

„În veci fie mila Ta”, spuse din nou Natașa.

„Iar blândețea Ta față de noi, Tată, în veci este, iar Fiul Tău ne-a mântuit”, adăugă călugărul.

„Slavă Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt. Cum era la început, acum și în veacul veacului”, încheie Natașa.

Copii și părinți

„Putem începe”, spuse Bogoliub.

Bucuroasă, Natașa avea deja în mână un reportofon minuscul, tehnologie de ultimă oră. Începu, având din nou în minte gândurile pe care le avusese de-a lungul drumului și derulând ca un film imaginile tinerei Valentina, abandonată în

abisul nopții și în vâltoarea abuzului de prietenii ei beți sau drogați: „Mulți se întrebă astăzi, cum putem educa pentru viață. Ce se poate face pentru a-i forma pe tineri?, care par să nu se raporteze la nici o valoare, la nici un univers real.” În timp ce vorbea însă, simțea că nu aceasta era ideea pe care o avusese în minte, că nu-i aparținea nici măcar modul în care formulase întrebarea. Părintele Bogoliub privi câteva clipe înainte, în ninsoare. Rămase mai mult timp în tăcere. Se vedea că făcea o incursiune în memorie și în suflet, în timpuri de demult în care îi consulta pe Sfinții Părinți, în care participa la convorbirea consemnată de Sfântul Grigorie de Nyssa dintre Macrina și sfânta sa bunică¹, în care se oprea asupra pasajelor din predicile postbaptizimale ale Sfântului Ambrozie sau se amesteca printre discipolii lui Antonie cel Mare pentru a primi învățătură...

După ce rămase un timp pierdut în gânduri, își scoase mâna din buzunar și îi luă Natașei mâna în care ținea reportofonul, pentru a și-l apropia de gură. Natașa simți în gestul său afecțiunea binevoitoare a bătrânului, care nu știa însă câtă acuratețe avea minuscula aparatură modernă și cât de sensibilă putea fi.

„Tinerii sunt așa cum i-au format cei care conduc acum lumea. Părinții regăsesc în fiii lor aerul pe care l-au respirat ei înșiși. Adolescenții gândesc cu coordonatele pe care le-au primit și pe care le găsesc în jurul lor. Când este vorba de educație, trebuie să fim avizați. Este o realitate complexă, nuanțată, care nu poate fi redată în tușe albe și negre. Toate marile sisteme filosofice și ideologice, toate regimurile politice au investit în educație. Ceea ce înseamnă că este o realitate expusă riscului manipulării și ideologizării. Dacă pot spune

¹ Sfântul Grigorie de Nyssa, fratele Sfântului Vasile cel Mare și al Sfântului Petru din Sebaste, este autorul unei biografii apologetice și mistice a surorii lor mai mari, Sfânta Macrina cea Tânără. Bunica lor era Sfânta Macrina cea Bătrână. (n. trad.)

sincer ceea ce gândesc, nu tinerii sunt problema, cu atât mai puțin copiii, ci generația părinților, a celor care creează orientările culturale. Tinerii sunt aruncați în vârtejul acestor curente, care se transformă în boomerang-uri ucigătoare pentru părinți și pentru întreaga societate. Mai ales pentru acei părinți care sunt victimele atmosferei generale, pe care o dezaprobă, dar se văd neputincioși de fiecare dată când fiul sau fiica lor vine acasă cu ceva străin, total diferit de ceea ce intenționaseră ei să îi transmită, ceva care, mai mult, le dăunează. Și totuși, din ce în ce mai frecvent, părinții ajung în situația de a fi incapabili de a schimba ceva, de a-și proteja copiii...”

Bogoliub se oprișe. Adăugă după o clipă: „Nu văd ce rost are să vorbim despre educație. Cu ce categorii? Care dintre ele au avut un aport efectiv la situația în care ne aflăm? Câte categorii, câte metodologii educaționale și formaționale sunt de fapt cele care au provocat această alergie la sensul vieții, la Dumnezeu, Tatăl nostru, la Cristos și la trupul Său cel sfânt, Biserica? Ce înseamnă să educi? Să deschizi pur și simplu o școală? Se prea poate, însă istoria ne lansează un avertisment, arătându-ne multele erori reprobabile. Educația trece prin școală? Se prea poate. Poate că la școală învățăm cum să tratăm cu superficialitate întrebările autentice ale vieții. Poate chiar credința a devenit scolastică, Dumnezeu însuși chiar, redus la o materie de însușit cu ajutorul a trei sau patru noțiuni raționale. Poate tot la școală am învățat formalismul moralist. Ar trebui să ne gândim, apoi, că sunt implicate structuri ale căror reguli sunt dictate de stat și cărora trebuie să ne conformăm, fără a păstra nici o rezervă pentru exercitarea creativității. Mai mult, structurile presupun costuri, și fiind vorba de bani, libertatea necesară Bisericii pentru a duce mai departe în mod integru, misiunea de formare și educare, se poate pierde cu ușurință. Gândește-te la marea dovadă de

creativitate pe care a dat-o Biserica noastră în deceniile de totalitarism, când nu putea conta pe nici o structură...”

Creativitate și viziune

„În educație sunt necesare, astăzi, creativitatea și viziunea. Viziunea noastră nu se poate limita la o metodologie luată cu împrumut de la științele pedagogice și practicile de acum cincizeci de ani. Odată, credința anima în Europa toată cultura, ca un ferment. Mult timp înainte, la începuturile creștinismului, o comunitate creștină de mici dimensiuni, eterogenă, persecutată, fără identitate istorică și apartenență culturală, a dislocat puternicul sistem educativ clasic, care învinsese și se impusese asupra celorlalte tradiții culturale. În schimb, noi caricaturizăm astăzi lumea în aproape toate privințele: de la edificiile pe care le construim pentru bisericile noastre, până la modul de desfășurare a unei reuniuni de consiliu pastoral, în care aproape că nu ne mai putem înțelege fără ajutorul tehnologiei comunicaționale, al consilierilor, al mediatorilor – așa am auzit că se numesc – și al atâtor altora...”

Este nevoie de o viziune de ansamblu, de o viziune organică. Educația este numai un detaliu. Important, desigur, dar care trebuie integrat. Ceea ce noi am trădat este tocmai întregul. Au trecut multe generații de când lumea ne-a convins să vedem fiecare realitate în parte ca un tot.

Prin ce ne-am lărgit viziunea când după al Doilea Război mondial, în Europa, se implementa planul de relansare economică și o întreagă generație avea convingerea că fiilor ei nu le putea lipsi ceea ce ei îi lipsise? Prin predici care îndemneau să nu ne ocupăm de lucrurile pământești, în timp ce noi înșine încercam să prindem trenul standardului economic în care se urcau toți, făcând astfel dovada valorilor

care primau pentru noi? Sau prin replica unei asistențe sociale atât de organizate, încât nu lăsa să se întrevadă sub nici o formă că Dumnezeu este izvorul carității și al dreptății, că efortul nostru este un diaconat² care izvorăște din El și trimite la El. Iar dacă realitățile cu caracter fundamental nu își au izvorul în Dumnezeu, atunci mai devreme sau mai târziu, vor face obiectul manipulării ideologice, fie ea politică, economică sau socială...”

Natașa începea să simtă frigul în mâna cu care ținea reportofonul, dar rămase concentrată asupra chipului luminos al lui Bogoliub, care privea fix înainte, cu ochii mișiți și totodată vii. Pe barbă i se așternuse puțină zăpadă.

„Este aproape de la sine înțeles că educația se supune valorii dominante a timpului, reține călugărească. Orizontul unui tânăr se cantonează cu ușurință într-o structură care poate fi sau foarte ideologică sau foarte materialistă, prizonieră a unei dinamici consumiste a dorinței și a satisfacerii ei: consumul și distracția ca modalitate de a transcende datul existenței ființei umane...”

În timp ce vorbea, Bogoliub începu să meargă prin zăpada deja înaltă. Veșmântul său călugăresc aluneca încet pe zăpadă. Natașa mergea sprintenă alături de el. Vorbind, Bogoliub părea să deruleze în minte texte și imagini, ca și cum ar fi vorbit, ca unor prieteni dragi, cu toți cei care contribuiau la edificarea tradiției Bisericii.

Începând cu sfârșitul

„Viața este justificată de scopul ei. Drumul de parcurs se poate întinde după finalitatea pe care o are. Semănătura se judecă după recoltă, după seceriș. Viața omului, spune

² În sensul rolului pe care îl are un diacon, ca auxiliar al preotului. (n. trad.)

Apostolul, este ca sămânța pusă în pământ. (1 Corinteni 15, 37 și urm.) După germene se vede valoarea grăunțului și a pământului. E ușor să filosofezi privind viața. Unii, constatând că au ales o cale care nu duce la viața adevărată, neavând umilința de a-și recunoaște greșelile, încep să filosofeze pentru a-și justifica propriile alegeri. Adesea, astfel de justificări sunt o încercare de a face o regulă din modul lor de a proceda, de a-l prezenta nu numai ca fiind normal, ci de-a dreptul convenabil. Dar acest lucru este posibil – repet – pentru că nu privim viața după roadele, după rezultatele ei.

– Când este vorba despre viață, însă, trebuie să fim foarte exigenți, Natașa dragă. Nu ne putem încrede în raționamente fără să avem în vedere ce este viața umană în ultima ei instanță, care este destinația ei. Trebuie să examinăm sever toate ideile, teoriile, pedagogiile din perspectiva finalității lor, anume ce se va întâmpla cu omul care a trăit în conformitate cu ele. Aici se vede deja inconsistența teoriilor, căci cum pot ele garanta starea omului ajuns la sfârșit, din moment ce libertatea persoanei este mereu în joc? Vezi tu, e ceva asemănător cu discuțiile despre creație: este adevărat că despre creație ni se vorbește în primele pagini ale Bibliei, dar este la fel de adevărat că ne dăm seama despre ce este vorba numai din Evangheliile și Apocalipsă, anume la sfârșit. Când oamenii trăiesc mântuirea în mod concret, având de aceea o cunoaștere experiențială și rațională a unui Dumnezeu salvator, atunci devine mult mai puțin vulnerabil la puzderia de teorii creaționiste. Creația poate fi înțeleasă cum se cuvine când o vedem actualizată de același Dumnezeu pe care L-am recunoscut ca Mântuitor al nostru. Astfel, nu suntem tentați să speculăm în mod abstract ca și când ne-am referi la o realitate care nu ne privește. Problema aceluia Cuiva care ne mântuiește de o viață care ni se sustrage, pe care nu reușim să o reținem, dându-ne o viață care nu piere, este însă o problemă existențială și imediată...